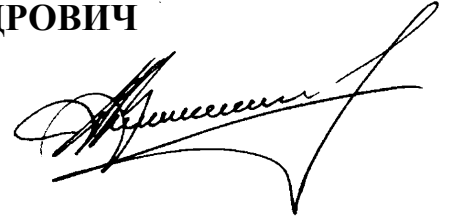

**ПрАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

ВОЙТКО АНАТОЛІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 343.985.7

**КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА
ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ГРУПОВОГО ПОРУШЕННЯ
ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ**

Спеціальність 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом».

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор
КИСЛИЙ Анатолій Михайлович,
Навчально-науковий інститут права імені Князя Володимира Великого ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», директор Навчально-наукового інституту права.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент,
Заслужений юрист України
ТАГІЄВ Садіг Рза Огли,
Академія державної пенітенціарної служби України, завідувач кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології.

кандидат юридичних наук, старший дослідник
ПАВЛЕНКО Сергій Олексійович,
Національна академія внутрішніх справ, провідний науковий співробітник відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності.

Захист відбудеться «29» січня 2021 р. о 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.142.05 ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

З дисертацією можна ознайомитись у Міжнародному бібліотечно-інформаційному центрі ім. Ярослава Мудрого ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

Автореферат розіслано «30» грудня 2020 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Ю.П. Тимошенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Однією з необхідних та обов'язкових умов нормального функціонування будь-якої держави є підтримання громадського порядку на належному рівні. Правоохоронні органи докладають чимало зусиль, щоб протидіяти кримінально каранним формам порушень правил поведінки людей в суспільстві – вандалізму, хуліганству, груповим порушенням громадського порядку, масовим заворушенням. Однак результати кримінологічних досліджень свідчать про те, що злочини проти громадського порядку продовжують залишатися досить поширеними в Україні, до того ж погіршуються їх якісні характеристики (змінюється мотивація, способи вчинення, зростає організованість). Ці злочини становлять серйозну небезпеку для всього суспільства, порушують нормальну роботу підприємств, організацій, установ, заподіюють майнову шкоду, фізичну та іншу шкоду особистості і т. ін.

Згідно з офіційною статистикою, за період 2013–2019 рр. в Україні було зареєстровано 112 випадків групових порушень громадського порядку, зокрема у 2013 р. – 6, питома вага яких у структурі злочинів проти громадського порядку та моральності становить – 0,06 %; 2014 р. – 35 (питома вага – 0,37 %); 2015 р. – 12 (питома вага – 0,14 %); 2016 р. – 13 (питома вага – 0,17 %); 2017 р. – 11 (питома вага – 0,14 %); 2018 р. – 19 (питома вага – 0,23 %); 2019 р. – 15 випадків (питома вага – 0,23 %)¹.

Такі низькі показники є не стільки заслугою правоохоронних органів, що домоглися високих результатів у розкритті та розслідуванні злочинів даного виду, скільки результатом декриміналізації дій, раніше визнаних кримінально каранними. Так, на думку респондентів – працівників Національної поліції України (48,5 %), реальна кількість групових порушень громадського порядку не скорочується, а, навпаки, зростає в середньому на 10–15 %. Усе частіше групові порушення громадського порядку відіграють роль інструменту в руках політичних і комерційних структур на шляху досягнення своїх цілей.

Провівши аналіз матеріалів кримінальних проваджень і судових вироків по вибіркових справах, нами з'ясовано, що вказаному виду злочинів притаманна висока латентність. Насправді, вчинення таких злочинних дій – непоодинокий факт (такої думки 43,5 % респондентів).

Недооцінений рівень суспільної небезпечності групового порушення громадського порядку створює викривлене уявлення про природу цих злочинів. Необхідно мати на увазі, що при групових порушеннях громадського порядку найбільша небезпека виходить від неформальних лідерів, які виступають в якості організаторів натовпу і керують ним. Лідери (організатори) усвідомлюють, що критична діяльність мислення індивідуумів у натовпі занижена, і, як правило, звертаються до них через різноманітні гасла та заклики, які неодноразово повторюються. Цим вони «заводять» вже наявні особистісні установки, об'єднані спільною ідеєю в очікуванні команди до дій.

Отже, вчинення групових порушень громадського порядку, а саме організація дій, спрямованих на порушення нормального функціонування підприємств,

¹ Статистична інформація Офісу Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/index.html>

установ, організацій та перекриття транспортних сполучень завдає значної шкоди державі та створює серйозну загрозу національній безпеці, а тому кримінально-правові норми, що регулюють ці суспільні відносини, наразі не відповідають тій суспільній небезпеці, яку несуть подібного роду дії, а тому потребують негайного урегулювання.

Наукове підґрунтя дисертації становлять основоположні праці таких учених, як Л. І. Аркуша, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, В. М. Биков, В. В. Василевич, В. І. Василичук, А. Ф. Волубєв, В. К. Гавло, В. І. Галаган, І. Ф. Герасимов, В. Г. Гончаренко, В. Е. Емінов, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, О. Н. Колесниченко, Я. Ю. Кондратьєв, В. О. Коновалова, В. С. Кузьмичов, В. К. Лисиченко, І. М. Лузгін, В. Г. Лукашевич, Г. А. Матусовський, В. С. Овчинський, Р. П. Олійничук, М. Я. Сегай, М. О. Селіванов, С. Р. Тагієв, В. Г. Танасевич, О. Ю. Татаров, В. В. Тищенко, О. О. Хмиров, К. О. Чаплинський, С. С. Чернявський, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітько, М. П. Яблоков та інші.

Вагомий науковий внесок згаданих учених у розроблення зазначеної проблематики є безперечним, їхні дослідження стосувалися певних питань методики розслідування окремих видів злочинів, що сприяло збагаченню юридичної науки і мало значну прикладну цінність, проте чимало аспектів досліджуваного питання сьогодні залишаються дискусійними та розв'язуються суперечливо.

З огляду на це можемо стверджувати, що проведення дисертаційного дослідження в рамках приватної методики розслідування групового порушення громадського порядку є завданням своєчасним та актуальним як у теоретичному, так і практичному плані.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки на період до 2020 року (Закон України від 9 вересня 2010 р. № 2519-VI), Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року (Указ Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015) та Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки (Постанова загальних зборів НАПрН України від 3 березня 2016 р.). Тема дослідження відповідає Пріоритетним напрямам наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 роки, затвердженим наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275. Дисертація є частиною Загального плану науково-дослідної роботи ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» на 2014–2018 рр. «Теоретико-методологічні засади становлення української державності та соціальна практика: політичні, юридичні, економічні та психологічні проблеми» (номер державної реєстрації 0113U007698).

Тему дисертації затверджено Вченою радою ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» 25 лютого 2015 р. (протокол № 1) та уточнено 30 травня 2018 р. (протокол № 5).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розроблення теоретичних положень і обґрунтованих криміналістичних рекомендацій,

спрямованих на удосконалення організації і тактики досудового розслідування групового порушення громадського порядку.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити такі *завдання*:

- систематизувати наукові дослідження, присвячені різним аспектам розслідування групового порушення громадського порядку;
- надати визначення поняття групових порушень громадського порядку і навести їх класифікацію;
- узагальнити позитивний зарубіжний досвід розслідування групового порушення громадського порядку з подальшою його імплементацією у національне законодавство та відомче нормативно-правове регулювання;
- визначити кількісно-якісні показники групових порушень громадського порядку в Україні;
- надати криміналістичну характеристику групового порушення громадського порядку;
- з'ясувати основні детермінанти, що впливають на вчинення групового порушення громадського порядку;
- визначити типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування групового порушення громадського порядку;
- розробити систему тактичних прийомів проведення окремих слідчих (розшукових) щодо збирання доказів на початковому етапі розслідування групових порушень громадського порядку;
- розкрити особливості взаємодії слідчого з іншими суб'єктами під час розслідування групового порушення громадського порядку.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають під час проведення розслідування групових порушень громадського порядку правоохоронними органами.

Предмет дослідження – криміналістична характеристика та розслідування групового порушення громадського порядку.

Методи дослідження визначено відповідно до мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження. Під час роботи над дисертацією використано такі методи пізнання: *діалектичний метод* – для вивчення стану наукових досліджень, присвячених різним аспектам розслідування групового порушення громадського порядку (підрозділ 1.1); *логіко-семантичний* – при розкритті поняття та класифікації видів групових порушень громадського порядку (підрозділ 1.2); *порівняльно-правовий* – для аналізу зарубіжного досвіду розслідування групового порушення громадського порядку та перспективних шляхів його запровадження в Україні (підрозділ 1.3); *документальний, статистичний та соціологічний методи* сприяли опрацюванню емпіричної бази дослідження, вивченню кількісно-якісних показників (кримінальних проваджень, статистичної інформації, вироків суду, опитування, інтерв'ювання респондентів) (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3); *системно-структурний* – для визначення завдань і напрямів діяльності підрозділів Національної поліції України в типових слідчих ситуаціях розслідування групового порушення громадського порядку, формулювання версій, формування тактики проведення СРД (підрозділи 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). На основі *синтезу* сформульовано висновки і пропозиції за темою дослідження.

Емпіричну базу дослідження становлять 76 архівних кримінальних проваджень і кримінальних проваджень досліджуваної категорії; 53 судові вироки, статистична інформація Офісу Генерального прокурора за період 2013–2020 рр., а також зведені дані результатів анкетування 316 слідчих підрозділів досудового розслідування Національної поліції України Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Київської, Львівської, Одеської, Тернопільської, Харківської та Чернігівської областей.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за своїм характером і змістом дисертація є одним із перших в Україні комплексним дослідженням теоретичних і практичних проблем розслідування групового порушення громадського порядку. У результаті проведеного наукового дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, зокрема:

вперше:

- з'ясовано стан наукового розроблення проблем розслідування групового порушення громадського порядку, що полягає в реалізації комплексу правових, організаційних і практичних заходів з метою аналізу кримінологічної ситуації, що характеризує сучасний стан злочинності у сфері громадського порядку;

- запропоновано авторське визначення поняття групового порушення громадського порядку, під яким потрібно розуміти сукупність дій та бездіяльності осіб, які спрямовані на порушення громадського порядку, що проявляються у зриві проведення масового заходу, мітингах, пікетуваннях, демонстраціях, суттєвому порушенні роботи установи, підприємства чи організації, руху громадського транспорту, а також в ігноруванні законних розпоряджень представників влади та перешкоджанні здійсненню професійної діяльності суб'єктів публічного права;

- визначено типові слідчі ситуації і розроблено алгоритм взаємодії слідчих з оперативними підрозділами Національної поліції на початковому етапі розслідування групового порушення громадського порядку;

- розроблено комплексну кримінологічну характеристику групового порушення громадського порядку; проаналізовано рівень, структуру та динаміку досліджуваних злочинів; обґрунтовано положення про значну латентність цих злочинних діянь, наведено їх порівняння за кримінально-правовими та кримінологічними ознаками, сформульовано положення щодо тотожності кримінологічних характеристик вивчених злочинів з іншими злочинами та обґрунтовано їх наукове і практичне значення;

удосконалено:

- розподіл групових порушень громадського порядку в структурі злочинів проти громадського порядку та моральності;

- організацію взаємодії оперативних підрозділів Національної поліції з іншими підрозділами поліції, правоохоронними органами та установами під час розслідування групових порушень громадського порядку;

- систему слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, які забезпечують ефективне виконання завдань під час досудового розслідування групового порушення громадського порядку;

дістали подальшого розвитку:

– організаційно-тактичні підходи до виявлення та усунення зовнішніх і внутрішніх детермінант, що безпосередньо впливають на вчинення групових порушень громадського порядку, мінімізацію його впливу та профілактику поширення у суспільстві;

– узагальнення зарубіжного досвіду забезпечення громадського порядку, який представлено у вигляді основних пріоритетних напрямів щодо удосконалення українського законодавства в контексті підвищення ефективності досудового розслідування групового порушення громадського порядку, шляхом посилення відповідальності та спрощення процедури кримінально-процесуальної форми документування вказаного виду кримінальних правопорушень.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що запропоновані теоретичні положення, висновки та рекомендації становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес й створюють основу для подальшого вирішення проблем розслідування групового порушення громадського порядку, зокрема можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого дослідження питань цієї теми (акт Національної академії внутрішніх справ від 23 липня 2020 р.);

– *практичній діяльності* правоохоронних органів України – з метою розроблення та вдосконалення відомчих нормативно-правових актів, підготовки посібників, методичних рекомендацій (акт Головного управління Національної поліції України у Київській області від 28 липня 2020 р.);

– *освітньому процесі* – при підготовці лекцій, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з криміналістики, кримінального процесу (акт ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» від 14 липня 2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням. Всі розробки та пропозиції, викладені в роботі та які виносяться на захист, виконані автором особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації, теоретичні та практичні висновки і рекомендації оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення» (Одеса, 14–15 жовтня 2016 р.); «Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (Дніпро, 3–4 лютого 2017 р.); «Національні та міжнародні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку» (Харків, 3–4 серпня 2018 р.); «Актуальні проблеми реформування системи законодавства України» (Запоріжжя, 25–26 січня 2019 р.).

Публікації. Основні результати дисертації викладено в 9 наукових публікаціях, з яких чотири статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України, одна стаття – у періодичному виданні іншої держави, чотири тези наукових доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (218 найменувань на 22 сторінках) та 7 додатків (на 28 сторінках).

Загальний обсяг дисертації становить 262 сторінок, з них основного тексту – 198 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації; зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, надано відомості щодо шляхів і форм їх упровадження; наведено характеристику апробацій і публікацій дисертанта, у яких відображено основні положення роботи, структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Соціально-правова природа вчинення групового порушення громадського порядку» складається з трьох підрозділів і присвячений дослідженню стану наукового розроблення проблем, що стосуються розслідування групового порушення громадського порядку, його поняття та видів, а також зарубіжного досвіду із зазначеної проблематики.

У підрозділі 1.1 *«Стан наукового розроблення проблем, що стосуються розслідування групового порушення громадського порядку»* проведено ретроспективне дослідження вітчизняного кримінального законодавства в частині проблем, що стосуються розслідування групового порушення громадського порядку.

Визначено рівень наукової розробленості останніх наукових праць з проблем, що стосуються розслідування групового порушення громадського порядку, який показав, що в основному вони торкаються окремих її елементів. Крім того, враховуючи вимоги сьогодення та перспективи європейської інтеграції України, формування дієвого механізму запобігання цьому виду злочинів, реформування чинного законодавства має ґрунтуватися на її сучасному та глибокому кримінологічному дослідженні.

З'ясовано, що аналізу потребують не лише аспекти визначення понятійного апарату проблем визначення та розмежування вчинення групових порушень громадського порядку, а й з'ясування факторів, що детермінують її на сучасному етапі розвитку нашої держави та суспільства.

Акцентовано, що теоретичним підґрунтям для написання роботи стали комплексні дослідження, присвячені вивченню проблем боротьби зі злочинністю у сфері громадського порядку та моральності за спеціальністю: 12.00.07 (А. П. Головін, О. С. Доценко, А. В. Жбанчик, М. В. Лошицький, В. І. Мельник, А. В. Сергєєв, О. І. Ульянов, Д. П. Цвігун); 12.00.08 (Н. П. Берестова, О. В. Головін, І. Н. Даньшин, А. З. Ільєсов, В. І. Зарубін, О. В. Кириченко, І. М. Копотун, Н. Т. Куц, В. В. Налуцишин, Є. Х. Нарюутаєв, Р. П. Олійничук, Г. І. Піщенко, І. О. Топольськова, А. П. Тузов, С. С. Яценко); 12.00.09 (П. В. Шалдирван); 12.00.14 (І. А. Солодов) та інші. Водночас встановлено, що за період незалежності України дослідженню проблем організації й тактики досудового розслідування групового порушення громадського порядку не

присвячено жодного комплексного дослідження, що обумовлює актуальність і наукову значимість роботи.

Проведеним опитуванням встановлено, що стан наукової розробленості досліджуваного питання потребує вдосконалення за такими напрямками: сформулювати визначення та здійснити класифікацію видів групового порушення громадського порядку (39,7 %); обґрунтувати доцільність використання зарубіжного досвіду щодо запобігання нелегальній міграції (57,9 %); визначити та сформулювати комплексну кримінологічну характеристику діянь групового порушення громадського порядку (31,6 %); з'ясувати детермінанти, які впливають на характер і динаміку поширення досліджуваного виду кримінальних правопорушень в Україні (44,2 %); систематизувати кримінологічні ознаки особи-порушника цих злочинів (63,7 %); залежно від типових слідчих ситуацій сформулювати алгоритм дій на початковому етапі розслідування групового порушення громадського порядку (51,2 %); розробити методичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення організації взаємодії слідчих та оперативних підрозділів під час розслідування групового порушення громадського порядку (54,1 %), що відіграло роль у постановці завдань дисертаційного дослідження.

У підрозділі 1.2 «Поняття та види групового порушення громадського порядку» розкрито зміст групового порушення громадського порядку, визначено основні риси формування цього кримінально-караного правопорушення, запропоновано класифікацію видів вчинення групового порушення громадського порядку.

На основі наявних тлумачень наукової думки авторів щодо досліджуваного питання запропоновано власне визначення поняття групового порушення громадського порядку, під яким потрібно розуміти сукупність дій та бездіяльності осіб, які спрямовані на порушення громадського порядку, що проявляються у зриві проведення масового заходу, мітингах, пікетуваннях, демонстраціях, суттєвому порушенні роботи установи, підприємства чи організації, руху громадського транспорту, а також в ігноруванні законних розпоряджень представників влади та перешкоджанні здійсненню професійної діяльності суб'єктів публічного права.

Встановлено, що значну небезпеку становлять неформальні лідери, які можуть стати організаторами групових порушень громадського порядку, хуліганських дій та інших порушень. Ці особистості володіють талантом об'єднувати і згуртовувати людей, можуть підпорядковувати їх своїй волі, переконувати і «заводити натовп». Незважаючи на дещо менший ступінь суспільної небезпеки вчинення групових порушень громадського порядку у порівнянні з масовими безпорядками, не варто забувати про швидкий та раптовий перехід одного кримінально-караного діяння в інше. Тому надзвичайно важливо вживати заходів щодо профілактики діяльності організаторів і підбурювачів групових порушень громадського порядку.

Виокремлено та надано класифікацію проявів групового порушення громадського порядку: від дрібного хуліганства до масових заворушень, які представляють собою протиправні групові дії, що посягають на громадський

порядок і громадську безпеку, але мають різний ступінь суспільної небезпеки. За цим критерієм відбувається їх розмежування на проступки, за вчинення яких настає адміністративна відповідальність, і злочини, які тягнуть за собою кримінальну відповідальність.

У підрозділі 1.3 «Зарубіжний досвід розслідування групового порушення громадського порядку» досліджено досвід зарубіжних країн щодо регулювання суспільних відносин, що виникають у ході розслідування зазначених кримінальних правопорушень.

Проведеним аналізом зарубіжних правових норм в контексті проведення досудового розслідування встановлено, що найбільш подібною до української системи органів, які здійснюють досудове розслідування групових порушень громадського порядку, є німецька система. Міністерство внутрішніх справ ФРН, як і МВС України, визначає загальний напрям діяльності поліції, яка поділяється на кримінальну та загально-поліцейську. На відміну від Німеччини в США та Великобританії система органів, які здійснюють досудове розслідування вказаної групи кримінальних правопорушень, сильно диференційована, оскільки центральний орган, наділений традиційними поліцейськими функціями, у них відсутній. В ході аналізу системи розслідування групових порушень громадського порядку в цих країнах виявлено низку позитивних моментів, які доцільно впровадити у вітчизняну систему кримінального процесу.

Доведено, що позитивний досвід зарубіжних країн надасть можливість подолання та зупинення поширення в Україні вказаного негативного явища шляхом визначення матеріальних і процесуальних засад його запобігання; постійної підтримки державою, органами місцевого самоврядування, громадськістю нововведень у цій сфері; спрощення кримінальної процесуальної форми ведення досудового розслідування за кримінальними провадженнями даної категорії; внесення законодавчих змін до Кримінального кодексу України з метою посилення відповідальності за вчинення вказаних діянь; створення електронної он-лайн платформи для проведення публічних заходів та ін. Наголошено, що впровадження цих заходів є надзвичайно важливим кроком на шляху адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу з подальшим застосуванням позитивної практики правоохоронних органів зарубіжних країн в контексті розслідування групового порушення громадського порядку.

Розділ 2 «Криміналістична характеристика групового порушення громадського порядку» містить три підрозділи, у яких наведено результати кримінологічного аналізу групового порушення громадського порядку, охарактеризовано його детермінанти, стан і структуру досліджуваного виду злочинності.

У підрозділі 2.1 «Стан, структура і динаміка групового порушення громадського порядку» на основі аналізу офіційної статистики констатовано сталу негативну тенденцію до погіршення кримінологічної ситуації. Наголошено, що групові порушення громадського порядку проникають у найрізноманітніші сфери громадського суспільства. Так, якщо ще 10 років тому про такий вид кримінальних правопорушень ніхто не знав, то сьогодні він вийшов на якісно новий рівень.

Встановлено, що групові порушення громадського порядку не часто виступають інструментом у певних цілях (політичних, комерційних).

Узагальнено кількісні та якісні показники злочинів цієї категорії, зокрема дані про їх рівень, структуру і динаміку. Так, за період 2013–2019 рр. на території України було зареєстровано 112 випадків групових порушень громадського порядку, зокрема: у 2013 р. – 6, питома вага яких у структурі злочинів проти громадського порядку та моральності становить – 0,06 %; 2014 р. – 35 (питома вага – 0,37 %); 2015 р. – 12 (питома вага – 0,14 %); 2016 р. – 13 (питома вага – 0,17 %); 2017 р. – 11 (питома вага – 0,14 %); 2018 р. – 19 (питома вага – 0,23 %); 2019 р. – 15 випадків (питома вага – 0,23 %). Беручи до уваги динаміку групових порушень громадського порядку, з'ясовано, що пік вчинення зазначеної категорії злочинів припав на період революції Гідності, що відбулася у 2014 р., і становив 35 випадків (+483,2 % у порівнянні з 2013 р. (6)) по всій країні. Зауважено, що після 2014 р. реєстрація розглядуваних діянь стрімко впала і у 2015 р. цей показник досяг 12 реєстрацій (-65,7 % від попереднього року). У 2016 р. показник становив 13 (+8,3 %). 2017 р. пройшов ще спокійніше – 11 випадків групових порушень громадського порядку (-15,3 %). У 2018 р. тенденція стрімко змінилася, і показник зареєстрованих кримінальних правопорушень став 19 (+72,7 %). Минулий 2019 р. відзначився 15 реєстраціями кримінальних проваджень (-21,05 %). Однак варто погодитися з думкою респондентів про те, що статистичні дані не повною мірою відображають рівень і динаміку реєстрації групових порушень громадського порядку в Україні унаслідок високого рівня латентності (86,4 %).

У підрозділі 2.2 «Детермінанти, що впливають на вчинення групового порушення громадського порядку» проаналізовано сучасні тенденції щодо виникнення та поширення групового порушення громадського порядку в Україні.

Досліджено позиції окремих учених щодо детермінантів означених злочинів, проаналізовано зовнішні та внутрішні фактори, що зумовлюють це негативне явище.

З'ясовано та окреслено причини та умови, що сприяють вчиненню групового порушення громадського порядку в Україні. Виокремлено внутрішні та зовнішні детермінанти, що безпосередньо впливають на виникнення та вчинення групового порушення громадського порядку. До зовнішніх детермінант групового порушення громадського порядку віднесено: а) зростання кількості громадських організацій, що знаходяться в жорсткій конкурентній боротьбі одна з одною, що призводить до ослаблення державного контролю і полегшення вчинення зазначених злочинів (43,9 %); б) недосконалість інформаційно-роз'яснювальної роботи підрозділів МВС України щодо інформування широких верств населення про небезпеку вчинення злочинів (17,3 %); в) формальний характер взаємодії підрозділів Національної поліції України із зареєстрованими релігійними організаціями (24,3 %); г) низьку та неефективну діяльність підрозділів Національної поліції з охорони громадського порядку в питаннях попередження вчинення групового порушення громадського порядку (15,1 %); д) організаційні й тактичні упущення в ході проведення досудового розслідування підрозділами Національної поліції України (26,7 %);

е) недосконалість чинного законодавства, що регулює питання протидії груповому порушенню громадському порядку (44,6 %).

Доведено, що до внутрішніх детермінант належать проблеми, пов'язані з недостатньою ефективністю діяльності підрозділів поліції по забезпеченню громадського порядку та безпеки громадян в громадських місцях, а також підвищення оперативності реагування сил і засобів, задіяних у системі єдиної дислокації (63,1 %); зниження рівня криміналізації підліткового середовища (41,8 %); питання профілактики правопорушень дільничними офіцерами поліції (53,4 %); створення дієвої системи забезпечення безпеки під час підготовки та проведення значущих суспільно-політичних заходів (71,2 %); забезпечення правопорядку і безпеки на об'єктах транспортного комплексу (28,7 %); підвищення якості безперервної освіти співробітників правоохоронних органів і рівня наукового забезпечення їх професійної діяльності (56,7 %).

У підрозділі 2.3 «Криміналістична характеристика групового порушення громадського порядку» досліджено криміналістичну характеристику групового порушення громадського порядку.

Доведено, що групові порушення громадського порядку є небезпечним видом злочинів, які дестабілізують обстановку в місцях масового скупчення громадян, підривають основи існування суспільства і держави та порушують нормальну життєдіяльність громадян, роботу підприємств, установ, організацій. Здебільшого вчиненню групових порушень громадського порядку сприяє обстановка безкарності, що виникає через несвоєчасність вжиття заходів підрозділами Національної поліції, судами, недосконалість кримінального законодавства, невідповідність покарання тяжкості вчиненого злочину.

Проведено узагальнення закономірностей, що впливають на формування і функціонування криміналістичної характеристики групових порушень громадського порядку. Зосереджено увагу на тому, що вказані злочини набирають стрімкого поширення на території України, проникаючи в усі сфери суспільного середовища. З'ясовано, що пік групових порушень громадського порядку припадає на денний період доби (79,6 %), причому присутня сезонна залежність коливань злочинів цього виду, зокрема, спостерігається зростання від осіннього до зимового періоду і, відповідно, від весняного до літнього поступово скорочується. Групові ексцеси в переважній більшості носять регіонально віддалений, міський характер (78,7 %), де відбуваються масові скупчення людей, проведення різного роду розважальних заходів, акцій протестів, мітингів (молодіжні центри, парки, стадіони, концерти, що проводяться на великих сценах або в палацах спорту, а так само під час перевезення з них). Звернено увагу на те, що у більшості випадків вчиненню групових порушень громадського порядку сприяє: обстановка безкарності (32,3 %), що виникає через несвоєчасність вжиття заходів підрозділами Національної поліції (47,5 %), недосконалість кримінального законодавства (51,6 %), невідповідність покарання тяжкості вчиненого злочину (66,7 %). Зазначено, що злочини даної категорії найчастіше вчиняються з мотивів політичної (44,3 %), ідеологічної (18,3 %), расової (7,1 %) та соціальної ненависті (30,3 %).

Розділ 3 «Особливості розслідування групового порушення громадського порядку» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування групового порушення громадського порядку»* встановлено, що до переліку найпоширеніших слідчих (розшукових) дій, що проводяться під час розслідування групового порушення громадського порядку, відносяться: огляд місця події, допит, обшук і слідчий експеримент.

Розглянуто організаційно-тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування групового порушення громадського порядку. Окреслено місця, де найчастіше зосереджуються сліди кримінального правопорушення: а) місце вчинення групового порушення громадського порядку; б) місця пошкодження майна, певних об'єктів; в) зони, локальні місця, території можливого доставляння або згрупування осіб. Наведено типові тактичні помилки, яких припускаються слідчі під час огляду вказаних вище місць, зокрема: несвоєчасне проведення огляду місця події (54,5 %); неякісне та поверхневе проведення огляду (43,9 %); недостатність техніко-криміналістичного забезпечення фіксації місця події (31,1 %); запізніле використання записів з камер відеоспостереження (63,9 %); неналежне ставлення до інформації, що надходить з оперативних підрозділів (12,1 %).

Зосереджено увагу на особливостях підготовчого етапу проведення допиту. З'ясовано, що допит осіб-порушників здебільшого відбувається у конфліктних ситуаціях (67,5 %). Вказано на типові недоліки, до яких віднесено такі: допит проводився без встановлення психологічного контакту (56,8 %); особа відмовлялася від дачі показань (14,5 %); допитуваною особою давалися неправдиві свідчення у випадках встановлення причетності до групового порушення громадського порядку (34,4 %); наявність непідтвердженого алібі (16,7 %). Встановлено, що показання свідків-очевидців були більш повними, коли проводилися з дотриманням заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження (77,7 %).

У підрозділі 3.2 *«Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування по справах зазначеної категорії»* визначено основні типові слідчі ситуації та запропоновано алгоритми дій працівників органів досудового розслідування по злочинах вказаної категорії.

З'ясовано, що підвищення ефективності розслідування групового порушення громадського порядку залежить від своєчасного і правильного визначення, а також якісного встановлення обставин, що підлягають доказуванню. Наголошено, що підвищення ефективності виявлення і розслідування цього виду кримінальних правопорушень залежить від чіткого та ефективного правового і науково-технічного забезпечення діяльності правоохоронних органів. Акцентовано, що ефективна боротьба зі злочинністю та вдосконалення діяльності правоохоронних органів не можливі без постійного пошуку та впровадження в практику досвіду застосування новітніх досягнень науки і техніки.

Обґрунтовано необхідність здійснення планомірного розслідування конкретного групового порушення громадського порядку з урахуванням типових версій і рекомендованих алгоритмів дій.

Досліджено зміст загальної характеристики групових порушень громадського порядку, проведено аналіз слідчої практики, на підставі чого визначено типові слідчі ситуації, що складаються на початковому етапі розслідування злочинів цієї категорії, а саме: ситуація, за якої відома подія злочину, встановлені особи, які його вчинили і які надають покази; ситуація, за якої відома подія злочину, встановлено лише одну особу, яка відмовляється від дачі показів стосовно інших учасників групового порушення; ситуація, за якої відома подія злочину, встановлено особу, яка відмовляється від дачі показів; ситуація, за якої відома подія злочину, встановлено особу або її зовнішні ознаки, однак вона потребує розшуку; ситуація, за якої не відома подія злочину та особи, яких необхідно встановити. Залежно від типової слідчої ситуації розроблено алгоритм взаємодії слідчих з оперативними підрозділами Національної поліції на початковому етапі розслідування групового порушення громадського порядку.

У підрозділі 3.3 «Взаємодія слідчих, оперативних підрозділів та інших суб'єктів під час розслідування групового порушення громадського порядку» розкрито особливості взаємодії підрозділів Національної поліції під час проведення досудового розслідування зазначених злочинів.

Розглянуто та виокремлено проблеми, пов'язані з психологічними протиріччями, що виникають між слідчим та оперативним працівником під час досудового розслідування групового порушення громадського порядку, а саме: неосвіченість слідчого в аспектах оперативно-розшукової діяльності, покращення матеріально-технічного забезпечення органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції, удосконалення управлінської, організаторської та контролюючої діяльності, що потребує негайного вирішення з метою підвищення ефективності як взаємодії працівників Національної поліції, так і коефіцієнту розкриття кримінальних правопорушень. Констатовано, що взаємодія органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції України знаходиться на низькому рівні.

Обґрунтовано, що взаємодія слідчого з іншими підрозділами Національної поліції України найбільше проявляється на початковому етапі розслідування групового порушення громадського порядку, зокрема під час огляду місця події, затримання підозрюваного і т. ін. На подальшому етапі розслідування вказаного виду злочинів взаємодія слідчого та інших підрозділів Національної поліції України спрямована на пошук нової доказової інформації, перевірку та закріплення наявних доказів у кримінальному провадженні, виявлення учасників і встановлення всіх епізодів злочинної діяльності, забезпечення повноти і всебічності дослідження обставин кримінального провадження, припинення та усунення можливих спроб перешкоджання досудовому розслідуванню, що слугує підставою для повідомлення про підозру та подальшому складанню обвинувального акта. Наголошено, що на цьому етапі розслідування взаємодія передбачає проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій та інформування сторонами один одного про результати їх проведення.

ВИСНОВКИ

На основі дослідження комплексу питань, що виникають під час досудового розслідування групового порушення громадського порядку, сформульовано наукові положення та одержано результати, що в сукупності спрямовані на вирішення важливого наукового завдання в галузі криміналістичної методики і містять практичні рекомендації суб'єктам сторони обвинувачення щодо збирання доказів у кримінальних провадженнях зазначеної категорії, зокрема:

1. Встановлено, що групове порушення громадського порядку посідає щільне місце у структурі злочинів проти громадського порядку та моральності. Запропоновано власне визначення поняття групового порушення громадського порядку, під яким потрібно розуміти сукупність дій та бездіяльності осіб, які спрямовані на порушення громадського порядку, що проявляються у зриві проведення масового заходу, мітингах, пікетуваннях, демонстраціях, суттєвому порушенні роботи установи, підприємства чи організації, руху громадського транспорту, а також в ігноруванні законних розпоряджень представників влади та перешкоджанні здійсненню професійної діяльності суб'єктів публічного права.

Виокремлено та надано класифікацію проявів групового порушення громадського порядку: від дрібного хуліганства до масових заворушень, які представляють собою протиправні групові дії, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, але мають різний ступінь суспільної небезпеки. За цим критерієм відбувається їх розмежування на проступки, за вчинення яких настає адміністративна відповідальність, і злочини, які тягнуть за собою кримінальну відповідальність.

2. Узагальнено та систематизовано відомості про зміст наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, а також досліджень, викладених у посібниках, методичних рекомендаціях та наукових статтях, які були проведені з даної проблематики.

Акцентовано, що теоретичним підґрунтям для написання роботи стали комплексні дослідження, присвячені вивченню проблем боротьби зі злочинністю у сфері громадського порядку та моральності за спеціальністю: 12.00.07 (А. П. Головін, О. С. Доценко, А. В. Жбанчик, М. В. Лошицький, В. І. Мельник, А. В. Сергєєв, О. І. Ульянов, Д. П. Цвігун); 12.00.08 (Н. П. Берестова, О. В. Головкін, І. Н. Даньшин, А. З. Ільєсов, В. І. Зарубін, О. В. Кириченко, І. М. Копотун, Н. Т. Куц, В. В. Налуцишин, Є. Х. Нарютаєв, Р. П. Олійничук, Г. І. Піщенко, І. О. Топольська, А. П. Тузов, С. С. Яценко); 12.00.09 (П. В. Шалдирван); 12.00.14 (І. А. Солодов) та інші. Водночас встановлено, що за період незалежності України дослідженню проблем організації й тактики досудового розслідування групового порушення громадського порядку не присвячено жодного комплексного дослідження, що обумовлює актуальність і наукову значимість роботи.

Визначено, що стан наукової розробленості досліджуваного питання потребує вдосконалення за такими напрямками: сформулювати визначення та здійснити класифікацію видів групового порушення громадського порядку

(39,7 %); обґрунтувати доцільність використання зарубіжного досвіду щодо запобігання нелегальній міграції (57,9 %); визначити та сформулювати комплексну кримінологічну характеристику діянь групового порушення громадського порядку (31,6 %); з'ясувати детермінанти, які впливають на характер і динаміку поширення досліджуваного виду кримінальних правопорушень в Україні (44,2 %); систематизувати кримінологічні ознаки особи-порушника цих злочинів (63,7 %); залежно від типових слідчих ситуацій сформулювати алгоритм дій на початковому етапі розслідування групового порушення громадського порядку (51,2 %); розробити методичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення організації взаємодії слідчих та оперативних підрозділів під час розслідування групового порушення громадського порядку (54,1 %), що відіграло роль у постановці завдань дисертаційного дослідження.

3. Доведено, що позитивний досвід зарубіжних країн надасть можливість подолання та зупинення поширення в Україні вказаного негативного явища шляхом визначення матеріальних і процесуальних засад його запобігання; постійної підтримки державою, органами місцевого самоврядування, громадськістю нововведень у цій сфері; спрощення кримінальної процесуальної форми ведення досудового розслідування за кримінальними провадженнями даної категорії; внесення законодавчих змін до Кримінального кодексу України з метою посилення відповідальності за вчинення вказаних діянь; створення електронної онлайн-платформи для проведення публічних заходів та ін. Наголошено, що впровадження цих заходів є надзвичайно важливим кроком на шляху адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу з подальшим застосуванням позитивної практики правоохоронних органів зарубіжних країн в контексті розслідування групового порушення громадського порядку.

4. Узагальнено кількісні та якісні показники злочинів цієї категорії, зокрема дані про їх рівень, структуру і динаміку. Так, за період 2013–2019 рр. на території України було зареєстровано 112 випадків групових порушень громадського порядку, зокрема: у 2013 р. – 6, питома вага яких у структурі злочинів проти громадського порядку та моральності становить – 0,06 %; 2014 р. – 35 (питома вага – 0,37 %); 2015 р. – 12 (питома вага – 0,14 %); 2016 р. – 13 (питома вага – 0,17 %); 2017 р. – 11 (питома вага – 0,14 %); 2018 р. – 19 (питома вага – 0,23 %); 2019 р. – 15 випадків (питома вага – 0,23 %). Беручи до уваги динаміку групових порушень громадського порядку, з'ясовано, що пік вчинення зазначеної категорії злочинів припав на період революції Гідності, що відбулася у 2014 р., і становив 35 випадків (+483,2 % у порівнянні з 2013 р. (6)) по всій країні. Зауважено, що після 2014 р. реєстрація розглядуваних діянь стрімко впала і у 2015 р. цей показник досяг 12 реєстрацій (-65,7 % від попереднього року). У 2016 р. показник становив 13 (+8,3 %). 2017 р. пройшов ще спокійніше – 11 випадків групових порушень громадського порядку (-15,3 %). У 2018 р. тенденція стрімко змінилася, і показник зареєстрованих кримінальних правопорушень став 19 (+72,7 %). Минулий 2019 р. відзначився 15 реєстраціями кримінальних проваджень (-21,05 %). Однак варто погодитися з думкою респондентів про те, що статистичні дані не повною мірою відображають рівень і динаміку реєстрації групових

порушень громадського порядку в Україні унаслідок високого рівня латентності (86,4 %).

5. З'ясовано та окреслено причини та умови, що сприяють вчиненню групового порушення громадського порядку в Україні. Виокремлено внутрішні та зовнішні детермінанти, що безпосередньо впливають на виникнення та вчинення групового порушення громадського порядку. До зовнішніх детермінант групового порушення громадського порядку віднесено: а) зростання кількості громадських організацій, що знаходяться в жорсткій конкурентній боротьбі одна з одною, що призводить до ослаблення державного контролю і полегшення вчинення зазначених злочинів (43,9 %); б) недосконалість інформаційно-роз'яснювальної роботи підрозділів МВС України щодо інформування широких верств населення про небезпеку вчинення злочинів (17,3 %); в) формальний характер взаємодії підрозділів Національної поліції України із зареєстрованими релігійними організаціями (24,3 %); г) низьку та неефективну діяльність підрозділів Національної поліції з охорони громадського порядку в питаннях попередження вчинення групового порушення громадського порядку (15,1 %); д) організаційні й тактичні упущення в ході проведення досудового розслідування підрозділами Національної поліції України (26,7 %); е) недосконалість чинного законодавства, що регулює питання протидії груповому порушенню громадському порядку (44,6 %).

Доведено, що до внутрішніх детермінант належать проблеми, пов'язані з недостатньою ефективністю діяльності підрозділів поліції по забезпеченню громадського порядку та безпеки громадян в громадських місцях, а також підвищення оперативності реагування сил і засобів, задіяних у системі єдиної дислокації (63,1 %); зниження рівня криміналізації підліткового середовища (41,8 %); питання профілактики правопорушень дільничними офіцерами поліції (53,4 %); створення дієвої системи забезпечення безпеки під час підготовки та проведення значущих суспільно-політичних заходів (71,2 %); забезпечення правопорядку і безпеки на об'єктах транспортного комплексу (28,7 %); підвищення якості безперервної освіти співробітників правоохоронних органів і рівня наукового забезпечення їх професійної діяльності (56,7 %).

6. Проведено узагальнення закономірностей, що впливають на формування і функціонування криміналістичної характеристики групових порушень громадського порядку. Зосереджено увагу на тому, що вказані злочини набирають стрімкого поширення на території України, проникаючи в усі сфери суспільного середовища. З'ясовано, що пік групових порушень громадського порядку припадає на денний період доби (79,6 %), причому присутня сезонна залежність коливань злочинів цього виду, зокрема, спостерігається зростання від осіннього до зимового періоду і, відповідно, від весняного до літнього поступово скорочується. Групові ексцеси в переважній більшості носять регіонально віддалений, міський характер (78,7 %), де відбуваються масові скупчення людей, проведення різного роду розважальних заходів, акцій протестів, мітингів (молодіжні центри, парки, стадіони, концерти, що проводяться на великих сценах або в палацах спорту, а так само під час перевезення з них). Звернено увагу на те, що у більшості випадків вчиненню

групових порушень громадського порядку сприяє: обстановка безкарності (32,3 %), що виникає через несвоєчасність вжиття заходів підрозділами Національної поліції (47,5 %), недосконалість кримінального законодавства (51,6 %), невідповідність покарання тяжкості вчиненого злочину (66,7 %). Зазначено, що злочини даної категорії найчастіше вчиняються з мотивів політичної (44,3 %), ідеологічної (18,3 %), расової (7,1 %) та соціальної ненависті (30,3 %).

7. Розглянуто організаційно-тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування групового порушення громадського порядку. Окреслено місця, де найчастіше зосереджуються сліди кримінального правопорушення: а) місце вчинення групового порушення громадського порядку; б) місця пошкодження майна, певних об'єктів; в) зони, локальні місця, території можливого доставляння або згрупування осіб. Наведено типові тактичні помилки, яких припускаються слідчі під час огляду вказаних вище місць, зокрема: несвоєчасне проведення огляду місця події (54,5 %); неякісне та поверхневе проведення огляду (43,9 %); недостатність техніко-криміналістичного забезпечення фіксації місця події (31,1 %); запізніле використання записів з камер відеоспостереження (63,9 %); неналежне ставлення до інформації, що надходить з оперативних підрозділів (12,1 %).

Зосереджено увагу на особливостях підготовчого етапу проведення допиту. З'ясовано, що допит осіб-порушників здебільшого відбувається у конфліктних ситуаціях (67,5 %). Вказано на типові недоліки, до яких віднесено такі: допит проводився без встановлення психологічного контакту (56,8 %); особа відмовлялася від дачі показань (14,5 %); допитуваною особою давалися неправдиві свідчення у випадках встановлення причетності до групового порушення громадського порядку (34,4 %); наявність непідтвердженого алібі (16,7 %). Встановлено, що показання свідків-очевидців були більш повними, коли проводилися з дотриманням заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження (77,7 %).

8. Досліджено зміст загальної характеристики групових порушень громадського порядку, проведено аналіз слідчої практики, на підставі чого визначено типові слідчі ситуації, що складаються на початковому етапі розслідування злочинів цієї категорії, а саме: ситуація, за якої відома подія злочину, встановлені особи, які його вчинили і які надають покази; ситуація, за якої відома подія злочину, встановлено лише одну особу, яка відмовляється від дачі показів стосовно інших учасників групового порушення; ситуація, за якої відома подія злочину, встановлено особу, яка відмовляється від дачі показів; ситуація, за якої відома подія злочину, встановлено особу або її зовнішні ознаки, однак вона потребує розшуку; ситуація, за якої не відома подія злочину та особи, яких необхідно встановити. розроблено алгоритм взаємодії слідчих з оперативними підрозділами Національної поліції на початковому етапі розслідування групового порушення громадського порядку.

9. Обґрунтовано, що чинним законодавством України передбачено взаємодію підрозділів Національної поліції при розслідуванні групових порушень громадського порядку, а також з іншими правоохоронними органами, державними та місцевими органами влади. Встановлено, що взаємодія слідчого з іншими

підрозділами Національної поліції України найбільше проявляється на початковому етапі розслідування групового порушення громадського порядку, зокрема під час огляду місця події, затримання підозрюваного і т. ін. На подальшому етапі розслідування вказаного виду злочинів взаємодія слідчого та інших підрозділів Національної поліції України спрямована на пошук нової доказової інформації, перевірку та закріплення наявних доказів у кримінальному провадженні, виявлення учасників і встановлення всіх епізодів злочинної діяльності, забезпечення повноти і всебічності дослідження обставин кримінального провадження, припинення та усунення можливих спроб перешкоджання досудовому розслідуванню, що слугує підставою для повідомлення про підозру та подальшому складанню обвинувального акта. Наголошено, що на цьому етапі розслідування взаємодія передбачає проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій та інформування сторонами один одного про результати їх проведення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Войтко А. О. Стан наукового розроблення розслідування групового порушення громадського порядку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. Вип. 40. Т. 3. С. 59–62.

2. Войтко А. О. Поняття та генезис виникнення групового порушення громадського порядку. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 1. Т. 2. С. 206–209.

3. Войтко А. О. Характеристика детермінант групового порушення громадського порядку. *Юридичний бюлетень*. 2018. № 8. С. 291–297.

4. Войтко А. О. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування групових порушень громадського порядку. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 2. Т. 2. С. 165–169.

5. Войтко А. О. Особенности проведения осмотра места происшествия и действия при расследовании группового нарушения общественного порядка *Право и Закон*. 2019. № 2. С. 88–94 (Киргизская Республика).

6. Войтко А. О. Деякі особливості криміналістичної характеристики групових порушень громадського порядку. *Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 14–15 жовт. 2016 р.)*. Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2016. С. 84–86.

7. Войтко А. О. Спосіб як один з елементів криміналістичної характеристики групових порушень громадського порядку. *Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 3–4 лют. 2017 р.)*. Дніпро: ГО «Правовий світ», 2017. С. 85–87.

8. Войтко А. О. Особа-учасник вчинення групових порушень громадського порядку. *Національні та міжнародні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 3–4 серп. 2018 р.)*. Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2018. С. 86–88.

9. Войтко А. О. Слідчі ситуації при розслідуванні групових порушень громадського порядку. *Актуальні проблеми реформування системи законодавства України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 25–26 січ. 2019 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2019. С. 94–96.

АНОТАЦІЯ

Войтко А.О. Криміналістична характеристика та розслідування групового порушення громадського порядку. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – ПрАТ «ВНЗ» Міжрегіональна Академія управління персоналом», Київ, 2020.

У дисертації здійснено комплексне дослідження правових, теоретичних та організаційно-тактичних засад криміналістичного забезпечення розслідування групового порушення громадського порядку з огляду на нормативні положення чинного кримінального процесуального законодавства.

Наведено теоретичні положення та науково обґрунтовано рекомендації щодо вирішення проблемних аспектів здійснення досудового розслідування групового порушення громадського порядку. Розглянуто особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій в ході розслідування зазначених злочинів. Досліджено ступінь наукового розроблення зазначеної проблематики, проаналізовано наукові роботи вчених, які стали теоретичною основою дисертаційного дослідження. Визначено стан, структуру і динаміку групового порушення громадського порядку, кримінологічну характеристику даного виду злочинів й основні причини та умови, що впливають на їх учинення. Виокремлено типові слідчі ситуації та запропоновано окремі алгоритми дій для працівників підрозділів органів досудового розслідування.

Ключові слова: громадський порядок, групове хуліганство, групове порушення громадського порядку, криміналістична характеристика, досудове розслідування, типові слідчі ситуації, слідчі (розшукові) дії, взаємодія підрозділів.

АННОТАЦИЯ

Войтко А.А. Криминалистическая характеристика расследования группового нарушения общественного порядка. – *Квалификационный научный труд на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – ЧАО «Высшее учебное заведение «Межрегиональная Академия управления персоналом», Киев, 2020.

В диссертации осуществлено комплексное исследование правовых, теоретических и организационно-тактических основ криминалистического

обеспечения расследования группового нарушения общественного порядка учитывая нормативные положения действующего уголовного процессуального законодательства.

Проанализирован ряд научных мыслей авторов по исследуемому вопросу и предложено собственное определение группового нарушения общественного порядка, под которым следует понимать совокупность действий или бездействий лиц, направленных на нарушение общественного порядка, выражающиеся в срыве проведения массового мероприятия, митингов, пикетирований, демонстраций, существенном нарушении работы учреждений, предприятий или организаций, движения общественного транспорта, а также в игнорировании законных распоряжений представителей власти, и препятствовании осуществлению профессиональной деятельности субъектов публичного права.

В ходе анализа системы расследования групповых нарушений общественного порядка в отдельных зарубежных странах (Великобритания, Германия, США) нами выявлены положительные моменты, которые, на наш взгляд, целесообразно было бы внедрить в отечественную систему уголовного процесса.

Констатировано, что сегодня групповые нарушения общественного порядка проникают в различные сферы гражданского общества. Обращено внимание на то, что многие уголовные преступления совершаются лицами импульсивно, то есть в результате каких-то подсознательных побуждений и общей личностной направленности. В таких уголовных правонарушениях мотив совпадает с целью. Импульсивность поведения характерна для психопатических личностей, которые склонны к быстрым, мгновенным действиям и реакциям.

Выявлены и исследованы причины и условия, детерминирующие существование и распространение совершения группового нарушения общественного порядка в Украине. Обосновано, что в генезисе противоправного поведения молодежи четко прослеживается негативное влияние отдельных признаков, характеризующих личность: низкий культурный и образовательный уровень; низкое правосознание; агрессивность; вредные привычки; неуравновешенность и т. п. Главные причины и условия совершения групповых нарушений общественного порядка тождественны с детерминантами взрослой преступности, имеют определенную специфику, связанную с возрастными, психологическими, половыми особенностями молодежи. Изучение причинного комплекса групповой преступности имеет научно-познавательное значение и способствует разработке и организации системы противодействия преступлениям в пределах всего государства, отдельных регионов, социальных групп и коллективов.

Аргументировано, что эффективность расследования группового нарушения общественного порядка зависит от своевременного и правильного определения, а также качественного установления обстоятельств, подлежащих доказыванию. Определение направлений повышения эффективности выявления и расследования указанного вида уголовных правонарушений зависит от четкого и эффективного правового и научно-технического обеспечения деятельности правоохранительных органов. Выполнение задач по эффективной борьбе с преступностью и совершенствование деятельности правоохранительных органов невозможно без

постоянного поиска и внедрения в практику опыта применения новейших достижений науки и техники.

Акцентируется внимание на том, что взаимодействие органов предварительного расследования и оперативных подразделений Национальной полиции Украины находится на низком уровне. Сосредоточено внимание на том, что именно взаимодействие позволяет существенно увеличить эффективность работы, не меняя структуру и состав служб. Очевидно, если аппараты МВД перестанут представлять собой отдельные службы, а станут единой системой, объединенной едиными целями и задачами, единственными мерами и планами, эффективность работы возрастет в несколько раз.

Ключевые слова: общественный порядок, групповое хулиганство, групповое нарушение общественного порядка, криминалистическая характеристика, досудебное расследование, типичные следственные ситуации, следственные (розыскные) действия, взаимодействие подразделений.

SUMMARY

Voitko A.O. Criminalistic characteristics and investigation of the group violation of the public order. – The qualifying scientific work by rights of the manuscript.

The thesis for obtaining a scholarly degree of Candidate of Juridical Sciences in specialty 12.00.09 «Criminal Process and Criminalistics; Forensic Examination; Operative and Search Activity». – PJSC «Higher Educational Institution «Interregional Academy of Personnel Management», Kyiv, 2020.

The thesis outlines the theoretical provisions and scientifically substantiates the recommendations for solving the problematic aspects of the pre-trial investigation of a group violation of public order. The peculiarities of conducting individual investigative (investigative) actions during the investigation of these crimes are considered. The degree of scientific development of the mentioned problems is investigated, the scientific works of scientists who have become the theoretical basis of the dissertation research are analyzed. The condition, structure and dynamics of group disturbance of public order, criminological characteristics of this type of crimes, as well as the main reasons and conditions influencing their commissioning are determined. Typical investigative situations have been identified and separate action algorithms have been proposed for staff members of pre-trial investigation units.

Keywords: public order, group hooliganism, group disorderly conduct, criminalistic characteristics, pre-trial investigation, typical investigative situations, investigative (investigative) actions, interaction of units.

Наклад 100. Папір офсетний. Ум.-др. арк. 0,9.
Підписано до друку 12.12.2020. Замовлення 318.

Надруковано в «МП Леся».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 892 від 08.04.2002.

«МП Леся»
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: (066) 60-50-199, (098) 455-41-17
E-mail: lesya3000@ukr.net